

L'integrisme com a heretgia

Suplement del Quadern núm. 157 de CiJ - (n. 193) - Octubre, 2008
R. de Llúria, 13, 08010 Barcelona - tel. 93 317 23 38, fax 93 317 10 94
info@fespinal.com - www.fespinal.com

Darrerament, això que s'anomena "la involució eclesial" ha tornat a posar de moda el tema de l'integrisme. Hauríem de saber que l'integrisme no és quelcom excepcional, sinó una temptació molt freqüent. Per a afrontar-la, ens poden ajudar algunes reflexions del passat.

El 1904 escrivia Blondel al seu amic i filòsof A. Valensin:

No és possible tancar-se al fet que cada dia s'aguditza més la tensió... que enfronta tots els catòlics en assumptes d'alguna importància –socials, polítics i filosòfics...– No vull deixar de caracteritzar aquestes dues actituds.

1. Caracterització de Blondel

Blondel va acomplir aquest propòsit més endavant, en un llarg escrit publicat als *Annales de Philosophie Chrétienne* (1910). Urs von Balthasar (a l'article que citarem després) considera que aquest es-

crit és «la descripció més aguda i insuperable del símptoma i del diagnòstic».

Resumim aquest diagnòstic:

1. Al cristianisme obert li pertany «la consciència de l'entrecruament de tota la realitat històrica i la necessitat d'introduir-se en el seu interior mitjançant una acció d'agosarada solidaritat, per a experimentar la realitat històrica en el seu dinamisme terrenal». Enfront d'això, la mentalitat integrista pensa que «es pot esgotar la realitat en conceptes abstractes, fixos i inalterables, de manera que n'hi ha prou d'actuar tenint davant dels ulls idees rectes, per tal de moure, d'aquesta manera, rectament el món».

Del punt de partença cristià, se segueix que «també naturalesa i gràcia estan barrejades. I que hi ha camins en Déu que van de baix a dalt i condueixen els homes de bona voluntat, malgrat que restin fora de l'Església».

En canvi, per a l'integrisme, «la revelació és primàriament un sistema de conceptes doctrinals que, per definició, no poden ser trobats per avançat en cap altra part del món dels homes. D'aquí que només pugui ser oferta als fidels, per a la seva acceptació passiva, mitjançant una autoritat eclesiàstica purament descendent.

2. D'aquest punt d'arrencada de l'integrisme (que Balthasar qualificarà de «racionalista i extrinsecista»), Blondel en treu les següents conclusions:

a. Regressió del missatge cristià a una mera llei del temor i de la coacció, en lloc de la llei de l'amor que allibera l'ànima: «en nom del Senyor s'exerceix un rigor del qual ell no hagués fet mai ús; i, fins i tot, se'l fereix a ell mateix, amb el pretext de cedir-li la paraula i donar encaç al seu enemic». Per això, el cec conformisme exigint als súbdits és per a Blondel «la més radical perversió de l'Evangeli que es pugui concebre». Al·ludint als problemes de la seva època, el nostre autor afegeix que aquesta exigència es presenta com a antimodernisme, però no és res més que un «veterisme» no menys criminal. D'aquí se'n desprèn:

b. Una sacralització del poder. Segons Blondel, l'integrisme té «una lògica inexorable»: puix aquesta clara divisió conceptual entre un regne tancat, de la naturalesa, i un altre, també tancat, del sobrenatural, que domina de dalt a baix, exigeix dels representants d'aquest darrer «identificar-se a si mateixos amb la veritat revelada, o més ben dit: identificar la

veritat revelada amb un mateix, per tal d'aconseguir, al capdavant, una teocràcia purament humana». Afegeix el filòsof francès que, «malgrat que ho neguin amb insistència, tanmateix ho practiquen contínuament».

c. Cal afegir-hi la convicció de viure en perpetu estat d'assetjament. Això exigeix una disciplina de guerra: obediència cega i supressió dels indòcils. Ja no es tracta d'allò de la paràbola de Lluc (14, 23): «obliga'ls a entrar», sinó d'obligar-los a sortir. La imatge que serveix de fil conductor és la de la "croada" a favor dels drets del poder eclesiàstic: «mentre el Senyor va deixar, en altre temps, les 99 ovelles fidels per tal de córrer darrere de l'ovella perduda, que només era una, avui molts volen restar al costat de l'única fidel que queda, per lligar-la encara més fort»..., mitjançant aquesta petita tropa d'elit dels «sagristans soldats». Llavors, la humanitat es converteix en «cadira gestatòria del poder espiritual, el qual ho dona tot sense rebre res i, per això, imposa el seu do com un dret que ha de fer valer: mitjançant la coacció».

N.B. Molt pocs anys després, els tràgics episodis de La Sapinière, una mena de dictadura argentina que actuà secretament a l'Església denunciant i preparant condemnes durant el pontificat de Pius X (que la subvencionava amb 1.000 francs mensuals), van confirmar, amb els fets, aquest diagnòstic, com si l'haguessin llegit¹. El que resta per estudiar és fins a quin punt es tracta de quelcom inevitable des de l'estreta vinculació cristiana entre Déu i la història o si es tracta d'un tret de la psicologia humana que podrà tenir lloc en altres mil situacions, aprofitant-se sempre dels valors més respectables de cada cultura (fonamentalismes islàmics, croades bushianes per la democràcia, etc. etc.).

2. Comentaris d'Urs von Balthasar

El 1963, a la revista austríaca *Wort und Wahrheit* (*Paraula i veritat*), Balthasar va publicar un comentari a l'escrit de Blondel (pàg. 737-744), del qual citarem també alguns paràgrafs:

L'integrisme domina allà on la Revelació és caracteritzada primàriament com un sistema de frases vertaderes que cal creure, presentades des de dalt i on, en conseqüència, es posa la forma per damunt del contingut, i el poder per damunt de la creu².

Per això, l'integrista «tendeix, per tots els mitjans públics o privats, en primer lloc al poder polític-social de l'Església, a fi de predicar, des d'aquestes ciutadelles i troncs conquerides... les benaurances i el Calvari! Malgrat que aquest «en primer lloc» sembli només tàctic, en realitat amaga una primacia de valors, conscient o inconscient. El valor meta resta infal·liblement a remolc del suposat valor de mitjà (diners, poder terrenal, organització...), cosa inevitable quan aquest valor meta és precisament l'Amor Crucificat».

«Es comprèn així per què l'integrisme treballa tan perfectament, i tan a gust, a l'ombra. Parlant en general, quins motius hi podria haver per justificar quelcom com a secret enmig del poble de Déu?». Malgrat que Balthasar reconegui que, cap enfora, sigui possible a l'Església una certa «disciplina de l'arcà», en canvi «dins de l'Església hi hauria de regnar per arreu una lluminosa transparència envers els creients. El que fonamentalment és secret per a la inquisició romana d'avui (NB. El Sant Ofici del 1963) prové dels temps de l'estret entrecreuant entre el poder mundà i l'espiritual... No necessita explicació el fet que els integristes s'adhereixin sempre estretament al Sant Ofici, que acostumen a ser apassionats canonistes i

entenguin l'Església en correspondència amb això. Tanmateix..., què és el que, en general, es pot i s'ha d'amagar? Només acumulacions de poder mundà que, sens dubte, volen treballar en benefici del Regne de Déu, però a les tenebres».

En contraposició a aquesta manera de veure, Balthasar argüeix que, del que es tracta, no és «d'empènyer l'Església fora del món o d'espiritualitzar-la en un espai sacral i buit, sinó de fer prevaler l'autèntica espiritualitat de Jesucrist, amb el "poder" que li és propi: "no amb eloqüent saviesa, perquè la Creu no resti desvirtuada" (1Cor 1,17). Per això, el primer que cal preguntar als integristes és simplement per la seva espiritualitat».

En resum: l'integrisme «s'esforça a reproduir de manera nova, i dins de l'Església, l'antiga aliança entre el poder espiritual i el poder mundà. A partir d'aquí s'entenen els constants acostaments entre l'integrisme eclesial i el totalitarisme polític (a l'època de la Restauració, a l'*Action Française* i en alguns instituts seculars recents)».

3. Una última cita de Y. Congar

Aquest autor escriu, prenent una fórmula de Newman:

Erigeixen una església dins de l'Església, convertint els seus punts de vista en dogmes. No critico els seus punts de vista, sinó el que he d'anomenar el seu esperit cismàtic... La tendència a augmentar en el catolicisme tot el que és imposició per autoritat ve fàcilment acompanyada per una inclinació a jutjar i a condemnar tot el que és obertura, recerca, problematització de les idees rebudes; i també per una inclinació a mesurar l'ortodòxia de qualsevol amb l'aspror que sospita

dels altres com d'heterodoxos. D'aquesta manera, el propi judici substitueix el de l'Església, s'arroga un mateix el dret de mesurar la comunió catòlica d'acord amb els límits de la pròpia estretor, quan no són (dit ras i curt) els límits de la pròpia ignorància. Finalment, hi ha en l'integrisme una manca de confiança en la veritat, un amor insuficient a la veritat, que no arriba a reconèixer-la i a honorar-la en les seves realitzacions relatives. Amb raó resava així santa Caterina de Siena: Senyor, eixampla la meva ànima»³.

Conclusió

Res d'allò que han dit els autors citats pretén suggerir que no existeixi una veritat cristiana i que no estiguem obligats a guardar-la. Els textos només suggereixen que la visió inquisitorial és una de les majors falsificacions d'aquesta veritat cristiana: l'integrisme és una manipulació del cristianisme al servei de la pròpia neces-

sitat de seguretat o del propi afany de poder (religiós, polític o econòmic). És, en aquest sentit, professió de fe en un déu fals, una forma d'idolatria, mereixedora de la resposta de Jesús: «No sabeu de quin esperit sou» (Lc. 9,55).

Per a reflexionar

Seria útil, en primer lloc, analitzar alguns dels integrismes que creguem conèixer i veure com s'hi donen els trets descrits en aquest Paper.

En segon lloc, els dos últims autors citats apliquen també l'integrisme descrit a algunes formes de progressisme (d'acord amb allò que «els extrems es toquen»). També aniria bé analitzar algunes formes de progressisme per tal de veure fins a quin punt s'hi compleixen aquests mateixos trets.

Àrea teològica de CiJ
Octubre del 2008

-
1. Sobre La Sapinière es pot veure el capítol 4 («Hasta dónde podría llegar una Iglesia que sólo pensara en sí y en su propia supervivencia»), del llibre de José I. GONZÁLEZ FAUS, *Memoria de Jesús, memoria del pueblo*, Santander, Sal Terrae, 1984. I, més àmpliament, amb tota la documentació: E. POLUAT, *Intégrisme et Catholicisme intégral*, París, Casterman, 1969.
 2. Precisament, la constitució *Dei Verbum* del Vaticà II, intentà acabar per sempre amb aquesta manera de concebre la Revelació, de moment amb no gaire èxit.
 3. Y. CONGAR, *Falsas y verdaderas reformas en la Iglesia*. Madrid, Instituto de Estudios Políticos, 1953, pàg. 460.